

Aeg, sotsiaalse aja kiirenemine ja ajalised taktikad Eesti muuseumitöötajate vaates

Krista Lepik

Aeg, töötempo ja sotsiaalse aja kiirenemine on nähtused, mis puudutavad meie igapäevaelu, sh tööelu ka siis, kui me neile pidevalt ei mõtle. Osa tööajasse puutuvast on väga selgesõnaliselt määratletud näiteks „Töö- ja puhkeaja seaduses“ või töölepinguis, projektitaotlustes või aastaplaanides, kuid aeg on sel juhul üks vaikumisi võetavatest taustateguritest (Savolainen 2006). Samas leidub otseselt reguleerimata olukordi, mille puhul tuleb ette töötempo märkimisväärset kiirenemist, kus teatud ajaga seotud tähendusi ja nõudmisi võidakse mõista mõnevõrra erinevalt, või võtab keegi ajakasutuse osas kontrolli enda kätte, püüdes teistegi aega „juhtida“. Sellistel juhtudel on teravdatud tähelepanu ajal ning töötaja võimalustel ja võimekusel aega erinevalt kasutada. Omaette küsimus on siinkohal veel sotsiaalse aja kiirenemist peegeldavates nähtustes, mis mõjutavad meie era- ja tööelu. On ju paljudele tuttav ajaline paradoks, kus tehnoloogia muudab töö tegemise väidetavalt hõlpsamaks, kuid ometi tundub, et aega on vähem kui varem (Rosa 2013: 16), või ka tähelepanek, kus muutused leiavad erinevates institutsioonides aset ebaühtlases tempos (Lauristin jt 2017: 8). Siin artiklis pakungi konkreetsemat vaadet tööellu, täpsemalt muuseumitöö kontekstis, seoses sotsiaalse aja kiirenemisega.

Vaadeldes muuseumi osana infosektorist (Duff 2000), eristuvad muuseumid kultuuripärandit hoidva ja mälu kandva institutsioonina, kus on võrdlemisi pikalt säilinud traditsiooniline töökorraldus ja struktuur (van Mensch 2004) ning milles aset leidnud muutusi on kogenud osa praegustestki muuseumitöötajatest. Muutused muuseumide organisatsioonilises struktuuris on käinud käsikäes muutustega nii muuseumide ühiskondlikus rollis kui ka professionalismi arengus üleüldse (van Mensch 2004; Jensen

2019). Eestis on need muutused toimunud võrreldes lääneriikidega kerge viiteajaga (Reidla 2018) – seega on just praegu ajakohane nimetatud muutuste kirjeldamise ja analüüsiga tegeleda. Turuloogika põhimõtetele allumine on kaasa toonud vajaduse kommunikeerida muuseumi tegevust erinevatele sihtrühmadele, standardiseeritud akadeemilistele oskustele tuginevalt töölt on rõhuasetus nihkunud tulemustepõhisele toimimisele, ja lisaks akadeemilistele teadmistele ei saa muuseumitöös enam läbi ka juhtimise ja bürokraatia teemade valdamise ning tehniliste oskusteta (Jensen 2019). Eri ametikohtadel erinevalt tajutavad ja mitmekihilised muutused muuseumitöös võivad tekitada uusi ootusi ja avaldada mõju nii laiemalt muuseumidele (Vaino 2014) kui ka muuseumitöötajate ajakasutusele (Merihein 2017) ja töökorraldusele (Jensen 2019) erinevate tegevuste ning nende käigus teostatavate ülesannete kontekstis (Toms 2019). Erinevalt nähtavatest ja käega katsutavatest muutustest (nt uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, muuseumivõrgu korrastamine (Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020)), on taoliste sotsiaalsete muutuste käigus sotsiaalse aja kiirenemist muuseumis aga keerulisem mõõta või määratleda.

Siin artiklis on minu eesmärk selgitada muuseumitöötajate mitmesugustele kogemustele tuginedes ajakasutust ja sotsiaalse aja kiirenemise ilminguid ning määratleda sotsiaalse aja kiirenemisest tulenevaid ohukohti ja võimalusi muuseumides. Kuna aeg ja ajakasutus on, nagu peagi selgitan, seotud erinevate sotsiaalsete praktikatega ning paljuski mõjutatud individuaalsetest eelistustest, ei ole selle artikli eesmärk pakkuda muuseumitöötajatele ühtset n-ö ajajuhtimise retsepti. Pöörates aga tähelepanu aja eri dimensioonidele ning arutades sotsiaalse aja kiirenemise sümptomite ja probleemide üle, avaneb meile selgemini nii teoreetilises kui ka praktilises mõttes üks võimalike konfliktide allikas kiires igapäevatöös. Alljärgnevalt tutvustangi esmalt teoreetilisi lähtekohti aja ja sotsiaalse aja kiirenemise uurimiseks ning selle uuringu meetodilisi aluseid. Seejärel võtan kokku Eesti muuseumitöötajate vaate ajast ning ajaga seotud taktikatest sotsiaalse aja kiirenemise kontekstis, arutledes oma aja kontrollimise võimaluste üle muuseumitöös.

Teoreetilised lähtekohad: aeg ja sotsiaalse aja kiirenemine organisatsiooni kontekstis

Aega on organisatsioonilises kontekstis traditsiooniliselt käsitletud vastandlike lähenemisviiside kaudu, eristades objektiivset, s.o *kellaaega*, ja subjektiivset, s.o *sündmuste aega* (Orlikowski ja Yates 2002). Esimesel juhul seostub *kellaeg* aja ressursiks muutumise,

töödistsipliini ja tööstuslike ettevõtete 'masina ajaga' (samas: 685). *Kellaaja* käsitlusviisi kaudu on uuritud ka Eesti muuseumitöötajaid, kelle ajakasutust iseloomustab võrdlemisi kiire töötempo, valdavalt jõukohane töökoormus ning hakkama saamine oma tööülesannetega tööaja piires (Merihein 2017: 24). Töötempo ning töökoormus on sel juhul ühed paljudest psühhosotsiaalsetest tööalase heaoluga seotud kvantitatiivsetest aspektidest (Kristensen jt 2004; Merihein 2017), seetõttu ei laskuta taolistes käsitlustes töö ajaliste tahkude mõtestamisel detailidesse. Teisel juhul on *sündmuste aeg* seotud asutuse töötajate endi määratletud sündmustega (Clark 1985: 36 viidatud Orlikowski ja Yates 2002: 686 kaudu) nii, et ajakasutust või töötempot saab käsitleda kvalitatiivselt tajutavate olukordade kaudu. Tüüpilised näited taolistest olukordadest on meile igapäevaelustki tuttavad: ajasurve või igavuse tajumine, kogemuste rikkalikkuse või nende puudumise tunnetus, ilmajätuse hirm (*fear of missing out*) või hoopis 'hõivatud olemine' kui staatuse näitaja (Rosa 2013; Jones ja Yoder 2015). Lisaks traditsioonilistele käsitlusviisidele saab aega mõtestada ka praktikatekeskse lähenemise abil, mis võtab praktikate analüüsimisel arvesse *kellaaja* ja *sündmuste aja* (Orlikowski ja Yates 2002: 690) ning vaatab, kuidas nn jagatud ajalised struktuurid taasloovad end inimeste (Giddensi käsitluses *agents*) igapäevastes praktikates (Giddens 1984; Orlikowski ja Yates 2002: 686). Nimelt võib selle lähenemise kohaselt väita, et töökorralduses muutuvad ajalised struktuurid sedavõrd legitiimseteks ja enesestmõistetavateks, et jääbki mulje, nagu eksisteeriks aeg sõltumatult ja organisatsiooniväliselt, *kellaajana* (Orlikowski ja Yates 2002: 686). Samas pöörab praktikatekeskne lähenemine tähelepanu sündmuste paljususele ja rütmile, mis loob aegade paljususe (*pluritemporalism*). Aegade paljusus võib tekitada omavahel seotud ja ka vastuolulised ootused selle kohta, kuidas oma tööd ajaliselts korraldada (samas: 687). Praktikate perspektiivist lähenedes on seega küsimus ajakasutuses: mida teevad muuseumitöötajad realselt praktilises töös (mõjutatuna muutustest muuseumide positsioonis) ja kuidas mõjutavad nad ajalisi struktuure, mis jällegi omakorda neid mõjutavad (samas: 688).

Kõigi kolme aja käsitlusviisiga nii ühiskondlikul kui ka organisatoorsel tasandil seostub sotsiaalse aja kiirenemine: tehnilises mõttes, kuna info edastamine muutub järjest kiiremaks (Byström, Heinström ja Ruthven 2019), teadmiste pideva uuenemise mõttes ning elutempo kiirenemise näol (Rosa 2013: 72–78). *Kellaagea* silmas pidades kasvab tegevuskiirus – siia mahub kiirem töötempo, kuid ka tegutsemine vähemate pausidega, rööptegutsemine ja võimaluse korral aeglasemate tegevuste asendamine kiirematega (samas: 122), kusjuures suurema kiiruse puhul jääb vähemaks eksimisruumi (Tomlinson

2007: 3). Sündmuste aja mõttes toob sotsiaalse aja kiirenemine kaasa subjektiivse ajasurve tunde, mida võimendavad ilmajäetuse hirm ning kohandumissurve, et mitte teistest maha jääda. Oma panuse ajasurvesse andis 12. märtsil – 17. mail 2020 Eestis COVID-19 viiruse leviku tõttu välja kuulutatud eriolukord. Nimelt kehtis eriolukorra vältel muuseumide (ruumide) külastamise keeld (Eriolukorra meetmete rakendamine... 2020), mis eriolukorra lõpu poole leevenes, võimaldades kuni 10-liikmelisel rühmal ohutusnõudeid silmas pidades külastada vabaõhumuuseumi ning muuseumide õuealasi (Vabariigi Valitsuse 13. märtsi 2020. a ... 2020). Eriolukorra järelgi on muuseumid pidanud järgima pidevalt muutuvaid riiklikke epidemioloogilisi nõudmisi ruumi täituvuse, distantsi hoidmise, näomaski kandmise kohustuse jpm kohta. Nii tuleb siin artiklis silmas pidades ka ajasurvet seoses kriisisituatsioonis kiiresti langetatavate otsustega (Billings, Milburn ja Schaalman 1980) ja teadmatust kriisi kestuse kohta (Martin jt 2020). Kiirustades esineb ka oht kaotada ülevaade toimuvast pikema aja jooksul: põhitähelepanu kulub väikeste asjadega tegelemisele, kuid pikemaajalisi eesmärke ei jõuta sel juhul täita (Rosa 2013: 134). Aja kiirenemine toimub valdkonniti ja ka erinevatel ühiskonna tasanditel erinevas tempos (samas: 17), tuues töökorralduses kaasa võimalikke ajalisi pingevälju ja töötaja vajadust oma tööd osapoolte nõudmiste ja eeldustega sünkroniseerida (tähtaegade ja kohtumiste kokku leppimise kaudu (samas: 136)). Siin väljendub eriti selgelt käsitus ajast kui sotsiaalsest praktikast, kusjuures muuseumid on erinevate pingeväljade puhul silmapaistvaks näiteks, kuna töö muuseumis on muutunud senisest interdistsiplinaarsemaks ja seotud väga mitmete huvipooltega. Samuti on muuseumide tööpõld läbi töötatava info mõttes ühest küljest piiramatu (Mustosmäki 2018), teisalt seavad aeg ja ruum vähemalt osale tööloikudele selged piirid, kuna kõiki töid ei ole võimalik teha suvalisel ajal kodust (samas: 82). Lisaks töötempole ja tähtaegadele väljenduvad ajalised pingeväljad sotsiaalsetes praktikates teistegi ajaliste dimensioonide (Schriber ja Gutek 1987) kaudu: ajalistes rütmides, tegevuste kestuses, järjekorras, rööptegutsemises (Rosa 2013), punktuaalsuse ja kohesuse surves (Tomlinson 2007) ja pidevates katkestustes (Mustosmäki 2018; Byström, Heinström ja Ruthven 2019). Iga nimetatud ajaline mõõde võib ühel hetkel tekitada kui mitte otseseid vastuolusid ja pingeid, siis vähemalt ebamugavustunnet ja survet korraldada oma tööpäev paindlikult ümber.

Eestis iseloomustab tööd muuseumis töötajate võrdlemisi suur otsustusõigus oma töö korraldamisel (Merihein 2017) – andmata siinkohale otseselt hinnanguid oma töö korraldamisele kui privileegile või kohustusele, pöörangi tähelepanu muuseumitööd toetavatele ajaga seotud taktikatele neutraalses võtmes. Käsitledes aega kui sotsiaalset

praktikat, saame teoreetiliselt eeldada, et töötaja saab jälgida oma tegevusi ning luua teatud tingimustel koguni uusi või muudetud ajalisi struktuure oma igapäevatöö praktikates – isegi kui teda samal ajal mõjutavad struktuuraalsed tingimused, mis jäävad väljapoole tema otsest kontrolli (Orlikowski ja Yates 2002: 689). Lähtuvalt fookusest töö ajalise korraldamise taktikate uurimisel pööratakse tähelepanu mõnevõrra erinevatele teemadele. Siiski, sõltumata sellest, kas käsitletakse nn enesejuhtimise tehnikaid kiiremini töötamiseks (Mustosmäki 2018) või aeglustumist või inertsit hõlmavaid taktikaid vastukaaluks sotsiaalse aja kiirenemisele (Rosa 2013), on eri taktikad oma olemuselt töötaja agentsusest tulenevad ja sekundaarsed, s.t vastuseks sotsiaalse aja kiirenemise sümptomitele (samas: 90).

Pidades silmas aja erinevaid käsitlusi, sotsiaalse aja kiirenemise teooriat ning aja eri aspektidega seotud taktikaid oma töö korraldamisel, otsin siin artiklis vastuseid kahele uurimisküsimusele: Kuidas mõtestavad eri ametikohtadel töötavad Eesti muuseumitöötajad aega ja sotsiaalse aja kiirenemist oma igapäevatöös? Milliseid taktikaid kasutavad muuseumitöötajad, et sotsiaalse aja kiirenemise ilmingutega paremini hakkama saada? Kuna selle artikli valmimise ajale avaldas oma mõju eriolukord Eestis 12. märtsist kuni 17. maini 2020, samuti eriolukorra järgsed arengud muuseumides, pöoran uurimisküsimustele vastuseid otsides tähelepanu ka eriolukorrast ja koroonakriisist tulenevatele eripäradele.

Meetod: konstruktivistlik põhistatud teooria

Käesolev uurimus tugineb kaheksale Eesti muuseumides tehtud poolstruktureeritud süvaintervjuule, mille tarbeks olen intervjueeritavate valikul kasutanud teoreetilise valimi moodustamise põhimõtet (Charmaz 2014). Tööalane autonoomia on siin uuringus oluline teoreetilise valimi moodustamise kategooria, seetõttu pöördusin uurimistöö käigus intervjueeritavate leidmisel nende muuseumitöötajate poole, kelle puhul võis eeldada, et neil on oma igapäevase töövoos üle vastavalt suurem või väiksem kontroll (s.t valimis on ka administratiivkohustustega töötajaid (Patillo jt 2009)). Samuti püüdsin leida intervjueeritavaid, kes tegelevad suuremal või vähemal määral erinevate tööloikudega, mis mõjutab ka nende igapäevaseid taktikaid või nippe oma töö planeerimisel. Just nimetatud teoreetilisi baaskategooriaid silmas pidades oli võimalik ka võrdlemisi piiratud arvu intervjuude puhul keskenduda teoreetiliste kategooriate küllastamisele (Charmaz 2014: 199). Intervjueeritavate leidmisel olid abiks nii isiklikud tutvused erialakogukonna liikmetega kui ka muuseumide

veebilehekülgedelt leitud kontaktid. Lisaks eelnevalt mainitud teoreetilise valimi moodustamise kategooriatele pidasin silmas võimalikult erinevaid muuseume. Nii varieeruvad intervjueeritavate töökohaks olevad muuseumid väikestest linnamuuseumidest suurte riigimuuseumide ja sihtasutusteni, paiknedes üle Eesti nii linnades kui ka maa-asulates. Intervjueeritavate hulgas on nii muuseumide osakonnajuhatajaid kui ka muuseumi põhifunktsioonidega (van Mensch 2004) tegelevaid spetsialiste, kelle töökogemus valdkonnas varieerus intervjuu toimumise ajal 2,5 aastast 27 aastani.

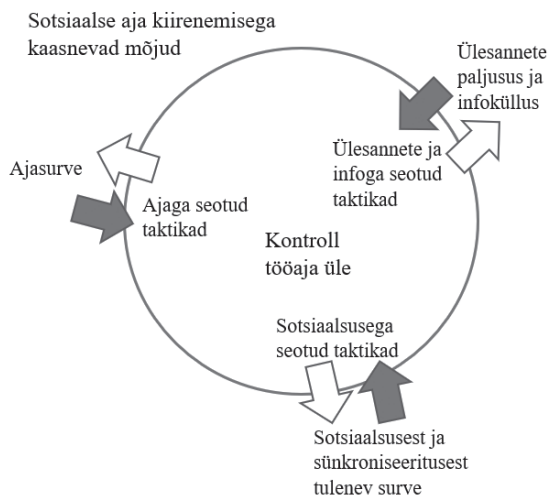
Eesti muuseumitöötajate erialakogukonna väiksuse tõttu olen artiklis vältinud valimisse kuulunud intervjueeritavate täpsemat kirjeldamist, kuna see võimaldaks neid identifitseerida. Uuringu tulemused on aga mingil määral selgitatavad tööülesannetega, mida intervjueeritavad täidavad, seega olen ainsa intervjueeritava tausta avava näitajana lisanud intervjuu väljavõtete puhul intervjueeritava põhilise tegevusvaldkonna PRC-mudeli alusel (van Mensch 2004), mis sisaldab säilitamist, s.t töid kogudega, teadustööd ja kommunikatsiooni. Põhilise tegevusvaldkonna täpsustamisel olen tuginenud intervjueeritava enda kirjeldusele oma tööülesannetest, kuna teatud ametinimetuste puhul (nt kuraator) tuleb muuseumides ette mitmesuguseid lähenemisi (Reidla 2018). Nii viitab intervjueeritava tunnus (E3_MKogud) minu uuringuprojektis kolmandale intervjueeritavale Eestis, kes töötab muuseumis eeskätt kogudega.

Intervjuud tegin 2020. aastal veebruarist maini ja septembris intervjueeritavatele võimalikult käepärasel paigas – nende töökohas või Skype'i teel (sel juhul asusid intervjueeritavad oma kodus või muuseumis). Kuna töötingimusi mõjutas eriolukord, kogusin enne eriolukorda intervjuerituilt täiendavaid vastuseid eriolukorraga seonduvatele küsimustele e-kirja teel; eriolukorra ajal ja järel toimunud intervjuudes aga palusin jooksvalt meenutada muutusi eriolukorraaegses töökorralduses. Intervjuude transkribeerimisel kasutasin automaatset eesti keele kõnetuvastustarkvara (Alumäe jt 2018), intervjuutekste seejärel korrastades. Intervjuude analüüsimiseks olen teostanud transkriptsioonide avatud kodeerimise, seejärel fokuseeritud koodide korrastamise, et määratleda olulisemaid ajalisi aspekte igapäevastes muuseumitöö toimingutes. Kuna intervjueeritavad puutuvad oma igapäevatoos kokku mitmesuguste ülesannetega, mille mahutamine tööpäeva on aja jooksul välja kujunenud kogemuste vili, viitavad just erinevad tegevused ja taktikad tööpäeva korrastamiseks teatavale tüüpilisele mustrile, milles peegeldub aja kiirenemise olemus muuseumitöös. Erilise tähelepanu alla sain võtta nimetatud mustrid telgkodeerimise käigus (Charmaz 2014: 149), jõudes seeläbi

lähemale näiteks uuritava nähtuse tingimustele, neile reageerimiseks kasutatavatele tegevustele ja nende tagajärgedele (samas: 148).

Aeg, sotsiaalse aja kiirenemine ning ajalised taktikad muuseumitöötaja igapäevatöös

Siin alapeatükis tutvustan ajakasutuse ja sotsiaalse aja kiirenemisega seotud teemasid muuseumitöötaja igapäevatöös. Esiteks, seoses aja olemusega laiemas mõttes analüüsin, millisena mõtestavad muuseumitöötajad aega igapäevatöö käigus, ja milliseid taktikaid kasutavad nad ajast tulenevate probleemide, nt ajasurvega hakkama saamisel. Teiseks on muutused muuseumide töös suurendanud tööülesannete paljusust, millega seostuvad ka erinevad ajaga haakuvad olukorrad ja ülesannete täitmisel kasutatava info hulk – seega tekib küsimus, millised on muuseumitöötajate taktikad tööülesannete paljususe ja sellest tuleneva infoküllusega toimetulekuks. Kolmandaks on muuseumitöös paratamatu sotsiaalne surve aja planeerimisel, mis toob kaasa teatud ajalised mustrid, nt rütmid muuseumi töös – nendega arvestamine ja ajaliste piiride kehtestamine võib teinekord aidata muuseumitöötajail oma tööd paremini planeerida. Kõik kolm sotsiaalse aja kiirenemise ja muuseumides aset leidnud muutustega seotud teemat haakuvad kontrolliga oma tööaja üle. Skemaatiliselt võib neid tahke kujutada seega alljärgnevalt:

Joonis 1. Sotsiaalse aja kiirenemisega kaasnevad mõjud ning neile vastavad taktikad muuseumitöötaja igapäevatöös

Aeg muuseumitöötaja igapäevatöö kontekstis. Aeg kujutab endast igapäevatöö kontekstis nappi ja ühtlasi sotsiaalselt konstrueeritud ressursi, mille piires saab muuseumitöötaja Meriheina (2017) uurimuse kohaselt võrdlemisi vabalt oma tööd korraldada. Töö korraldamine ajalises mõttes väljendub väga erinevates aja dimensioonides (Schriber ja Gutek 1987) ja *süüdmuste aja* subjektiivses tajus: näiteks millise tempo kaudu mõtestatakse aega ning kuidas toimub päeva järjestamine ja täitmine. Kui teatud ajalisi kategooriaid, nagu tegevuste pikemat ajahorisonti ja piiri tööaja ning vaba aja vahel võtame tavapäraselt võrdlemisi enesestmõistetavalt ning paika pandult, siis eriolukorra tingimustes tuleb selgemini esile nendegi sotsiaalne konstrueeritus.

Kuigi töö tempo võib väljenduda näiteks füüsiliste liigutuste kiiruses (Schriber ja Gutek 1987), nt mitu objekti digiteeritakse, aitab muuseumitöös tempot tõhusamalt mõtestada *süüdmuste aja* raames nn aeglase ja kiire aja eristamine. Nn aeglase aja *võtmine* süvenemiseks on äärmiselt oluline, kuna sel ajal leiab pidevalt aset muuseumi usaldusväärse positsiooni taastootmine: näiteks kogusid puudutava töö puhul museaalide kirjelduste sisestamisel MuISi (E6_MKogud) või muuseumi tegevusi kommunikeerivate tööde puhul majaväliste e-kirjadele vastamisel:

... sest reeglina ma ei kirjuta ju iseendale, et ma ikkagi saadan kellelegi välja ja see sõnum, mis välja läheb, peab olema nii koostatud, et teine, kes selle kätte saab, saaks aru, mis mina tahan, või see vastus oleks temale antud sellisena, et ta saab sealt enda jaoks nagu just selle kätte, mida ta ootas.
(E8_MKommunikatsioon)

Majaväliste e-kirjadele vastamine on siinkohal hea näide mingi ülesande subjektiivselt olemusest aja mõttes: ka sama inimese puhul ei pruugi näiteks e-kirjadega tegelemine tähendada iga kord süvenevat töötamist, vaid mõnel konkreetsel juhul võib tegemist olla kirjavahetusega, mille puhul on tajutav vajadus süveneda (E8_MKommunikatsioon). Kiirustades vastutusrikaste ülesannete puhul, võivad tekkida vead, mis maksavad ennast varem või hiljem kätte. Vigade parandamine infosüsteemis tähendab topelttööd, sest „... sa teed mingi vea sisse ja see hiljem on siis ... tükk klattimist seal, et see asi õigeaks saada jälle.“ (E6_MKogud) ning näiteks külastajale saadetud lohakas sõnum võib tekitada kommunikatsiooniprobleeme või mainekahju. Aja *võtmine* süvenemiseks ei ole alati lihtne kolleegide ja külastajate tekitatava surve (katkestuste) tõttu, kuid oma töö planeerimisse võib jääda just piisavalt palju valikuvõimalust, et määratleda aega ja seeläbi ka töid kiirete või aeglastera. Ehkki muuseumi tegevuste järjepidevust silmas pidades on aja *võtmine*

süvenemiseks vajalik, võib see kaasa tuua mõne intervjuueeritava hinnangul ka riske. Näiteks planeerides endale mingisse tegevusse süvenemiseks liiga palju aega, võib juhtuda, et ühe töö edenedes võib tekkida viivitus mõne teise tööülesande täitmisel:

Sellepärast, et siis kuhjub korraga sulle nii palju asju, jääb midagi olulist tegemata, kellelegi vastamata, keegi on solvunud, keegi ... me ju suhtleme avalikkusega kogu aeg. /.../ ühesõnaga seda, et päev otsa või et isegi nädal otsa tegeleks ainult nüüd teadustööga või kirjutaks midagi ... Kindlasti mitte. See teeb endale asja hullemaks, et mina olen harjunud küll sellevõrra töid jagama, et keskendud kaheks tunniks ühele, kaheks tunniks teisele, kaheks tunniks kolmandale. (E3_MKogud)

Pealegi võib ka tegutsemine nn kiire aja lainel muuseumi positsiooni toetada: sel moel on võimalik näidata muuseumi operatiivselt tegutseva ja avatud organisatsioonina (näiteks külastajale, kes on tulnud muuseumisse ette teatamata kohale ja soovib midagi annetada). Nn kiire aeg *kulub* jooksvate tööde tegemiseks, kusjuures ideaalis võib kiire aja raames oma töö kiirendamine tähendada ka piisavalt puhunud peaga ja keskendunult töö kiiremini ära tegemist. Selleks on aga vaja piisavalt kvaliteetseid pause teha, leida üles võimalus päeva jooksul korraks puhkamiseks (nt „tervet päeva ei tohi iga päev majas olla“ (E3_MKogud)). „Puhkamine“ võib mõnikord tähendada ka tööalaseid ülesandeid, mis lasevad n-ö akusid laadida ja mõtteid koguda – näiteks e-kirjadesse süvenemine võib olla hoopis sellise tähendusega:

... mulle meeldib üldse teha selles mõttes sellist nagu mõttega tööd, et need on nüüd kõik need asjad, mille taha ma saangi nagu heas mõttes mitte pugeda, aga istuda ja mõeldagi, et näiteks kas see, teine või kolmas asi, et kuidas ta nagu omavahel seotud on või kas ma saan midagi ühildada, et ära teha, et kindlasti on see ka selline võib-olla heas mõttes nagu natuke venitamise koht, et lihtsalt ka ennast nagu laadida päeva jooksul ... (E8_MKommunikatsioon)

Siit ilmneb, et ka intensiivsemate ülesannete varieerimine lihtsamatega võimaldab mingil määral puhkust, pärast mida on võimalik jälle tõhusalt keerukamate ülesannetega jätkata. Seega on toimiva tasakaalu leidmine nn kiire ja aeglase aja vahel nii muuseumitöötaja kui ka muuseumi positsiooni huvides.

Otsustusõigus oma tööpäeva sisustamise üle puudutab lisaks sobiva töötempo ja süvenemisastme valimisele ka ülesannete ajalist järjestamist ja oma tööpäeva täitmise taktikaid. Muuseumitöö hõlmab väga erineva sisu, infohulga ja kestusega ülesandeid, mille täitmise eest

vastutab töötaja: järelkult on tema käes ka ühtaegu õigus ja kohustus ise ülesannete täitmist tööpäevas planeerida. Kuigi, nagu peagi näeme, võivad teatud töötaja planeerimise mustrid muuseumi töös olla fikseerivad ja piiravad, peitub nendes ka teatud ettemääratus või rütm, mis võimaldab selgemini oma tööpäevas tegevusi järjestada ning sinna ajapuhvleid ja n-ö voolavamaid ülesandeid paigutada. Näiteks väga selgelt ilmneb intervjuudest eelistus paigutada e-kirjadega tutvumine ning neile vastamine tööpäevas esimeseks tegevuseks, kuna e-kirjadest võib algava tööpäevaga seoses saada vajalikku infot. Samuti selgub, et e-kirjade ette võtmine võimaldab omas tempos tööpäevaga algust teha:

siis ma saan ... rahulikult nii-öelda üles ärgata selles protsessis ... Sest ma pean nagunii varem üles ärkama, sellepärast, et lapsed lähevad nagu kooli. Ja siis, kui nad on ära läinud, siis mul on niisugune mõnus omaette olemise hetk.

(E16_MKommunikatsioon)

Mõnikord võib ette tulla ka ebameeldivamatena tunduvate tegevuste „kaelast ära saamist“, võttes just need esmajärjekorras ette (E13_MKommunikatsioon). Samuti, nagu eelnevalt mainitud, on ajalisel mõttes oluline tasakaal: võtta arvesse nii süvenemist kui ka pealiskaudsemat tegutsemist võimaldavaid ülesandeid, sh neid, mida saab kasutada näiteks „augutäitena“ süvenemist nõudvate ülesannete kõrval.

Kui jätta kõrvale fikseeritud punktid tööpäevas (nt koosolekud, üritused), on suur osa igapäevatööst muuseumis olemuselt voolav: need on pikema või lühema kestusega ülesanded, mida täidetakse individuaalselt, ning mille puhul töötajal on võimalik valida, mil määral ta ülesandesse süvenemiseks aega võtab. Kui pikema kestusega individuaalsed ülesanded on pigem süvenemist eeldavad, siis lühema kestusega tööd (e-kirjade lugemine ja vastamine, dokumendi vormistamine) võivad taanduda väikeste vaheülesannete rolli, millega täidetakse päeva jooksul tekkivaid pause töös. Mitmesugused väikesed vaheülesanded, kui neid on tööülesannete paljususe tõttu rohkelt, võivad tegelikult võtta ootamatult suure osa tööpäevast:

ma alati üritan vähemalt poolest päevast kohale tulla, siis kindlasti on mingid probleemid tekkinud, kas hoidlatega, kas on niisutaja ja kas on mingid muud küsimused, keegi on otsinud, keegi on midagi andnud ... (E3_MKogud)

Seega võib vahel tekkida olukord, kus väikesed tööd tuleb jätta kõrvale, ning sihikindlalt tegeleda mõne suurema ülesandega, et see tähtjaks valmis saaks (E11_MTeadus). Väikeste vaheülesannetega on tihedalt seotud ka töösse *ajapuhvrite* planeerimine. Ajapuhvri tekitamine võib toimuda mitmel viisil, näiteks:

1. Päevaplaani planeerides võtta ülesande täitmiseks rohkem aega, et vältida ootamatusi – eriti mahukamate tööde puhul, kus ei tea, kui kaua aega täpselt tööks kulub (E8_MKkommunikatsioon).
2. Mingit tähtaega omalt poolt lubades saab tähtaega planeerida teatud lõtkuga, täites ülesande tegelikult varem: „... ma ütlen talle [turundusspetsialistile], et okei, et ma saan sellega alustada käesoleva päeva jooksul, aga ma sulle nagu korraliku vastuse annan homme lõunaks, et mul on veel need asjad ka laual, et ma tegelen nendega, ma ju lubanud. Aga see annab mulle selle võimaluse, et tegelikult suure tõenäosusega ma saan selle sama päeva jooksul tehtud.“ (E11_MTeadus).
3. Fikseeritud punkti (koosoleku) eel vabaneva lühikese aja näol: „... ega midagi asjalikku ette võtta enne koosolekut ei ole mõtet, *suurt* ette võtta, siis just sellised asjad ära vaadata, eks ole, et mis seal siis on, et nendele nii-öelda leida selliseid lahendusi ...“ (E17_MKogud).

Ajapuhvri tekitamine võib luua tööpäeva juurde pisut vaba aega, ning see võib sõltuda juba konkreetsest olukorrast, kas vabanev aeg täidetakse väikeste vaheülesannetega või nn ooterežiimil olemisega. „Ooterežiimil olemine“ tähendab siinjuures mõne fikseeritud punkti, nt külastajate grupile korraldatava ürituse eel vajalike viimaste ettevalmistuste tegemist ning eeskätt enese häälestamist toimuva ürituse lainele (E16_MKkommunikatsioon).

2020. aasta kevadel välja kuulutatud eriolukord tõi ajalises mõttes muuseumitöösse kaasa täiendava surve, s.o ajahorisondi lühenemise, ja piiri hägustumise töö- ja vaba aja vahel. Ajahorisondi lühenemine tähendas esmalt teadmatust lähema tuleviku osas: kas ja millal saab üritusi korraldada, näitusi avada, vajadust ürituste korraldamist määramatu ajani edasi lükata (E16_MKkommunikatsioon). Samas tõi ajahorisondi lühenemine kaasa ka surve omandada kiiremini uusi oskusi (E11_MTeadus, E15_MKkommunikatsioon), et vastavalt muutunud olukorrale näiteks külastajatele suunatud tegevusi virtuaalseks ümber korraldada (E15_MKkommunikatsioon). Suuremat ajasurvet kompenseeris tööaja paindlikumaks muutumine: tekkis senisest suurem võimalus oma tööaja algust ja lõppu määratleda: „... igatahes koroonajal nii-öelda selgus, et kõike asju ei peagi üheksast viieni tegema. Vaid sa võidki nihutada tööd siia-sinna, kuidas endal parasjagu parem on“ (E15_MKkommunikatsioon). Paindlik töötamine on samas nagu kahe teraga mõök, kuna osa intervjuueeritavaid on suhtunud just nädalavahetustel või öhtusel ajal tööalaste e-kirjadega tegelemisse skeptiliselt (E3_MKogud, E6_MKogud). Peamiselt rõhutaski just töö kodust, s.o kaugtöö,

piiride hägustumist töö- ja vaba aja vahel, kuid sõltuvalt kodustest tingimustest võis kodus töötamine tuua kaasa senisest suurema surve jagada end jooksvalt koduste toimetuste ja töö vahel (E11_MTeadus, E16_MKommunikatsioon). Samas võis koduste täiendavate kohustuste puudumine tekitada just soodsamad töötingimused, kuna enam ei olnud kolleegidel võimalik küsimustega nii lihtsalt töötaja poole pöörduda:

[s]elles mõttes on kodus hea töötada, et keegi ei saa sulle ukse peale koputada, et oh, kuule! Ja siis, kui postkasti kiri potsatab, siis ma olen keskmiselt hoiakuga (või üritan olla), et kuna sa kirjutasid (ja ei helistanud), siis see nii hullusti ei põleta, et järgmise viie minuti jooksul peab vastama. Nii et kiri võib veel olla pool tundi. Kuni ma saan tegeleda sellega.

(E15_MKommunikatsioon)

Kuna eriolukorra lõppedes ei taastunud tavapärase tööruutiini veel niipea, säilis ajaline ja ruumiline paindlikkus muuseumides ka pärast eriolukorda – näiteks juhtudel, mil töötajatel võimaldati jätkuvalt osa tööd ära teha kodus (E16_MKommunikatsioon).

Tööülesannete paljususest tulenevad ajakasutusega seonduvad olukorrad

Muuseumivälised ja -sised arengud on muuseumide töökorralduses kaasa toonud muutusi (vt ka Jensen 2019), mida on ära märkinud just pikema töökogemusega intervjueeritavad. Muutustega on kaasnenud erialaste tööülesannete arenemine või kohanemine ning samal ajal ka traditsioonilises mõttes erialaväliste ülesannetega tegelemise vajadus. Näiteks kirjeldus- ja säilitustegevused on niigi interdistsiplinaarsed ja hõlmavad väga paljusid pädevusi ja ülesandeid, lisaks teadmisi sellestki, kuidas mööbli (E3_MKogud) või museaalidega seotud kulumaterjalide (E17_MKogud) soetamist raamatupidamises kajastada. Näituse produktsioon võib hõlmata selgelt näituse sisu koostamisega seotud ülesandeid, aga ka näituse füüsilist ülesehitamist (E8_MKommunikatsioon, E11_MTeadus), tööd heli- ja videotehnikaga (E15_MKommunikatsioon) ja lõpuks mitte vähem olulisena ka näituse kommunikeerimist külastajatele (E16_MKommunikatsioon). Nii sobiva hoidlamööbli tellimine kui ka näituse tegemine on projektipõhised tegevused – järelikult tuleb olla võimekas projektitaotluse kirjutaja ning aruande koostaja (E3_MKogud, E8_MKommunikatsioon). Nagu nähtub alljärgnevast tsitaadist, kiirendavad projektipõhised tegevused töötempot ja ühtlasi eeldavad muuseumitöös ka raamatupidamisega seotud teadmisi:

aga praegu me sahmime tegelikult ju siia-sinna, et saada projektirahasid ja teha mingis projektis osalemist. Ise täpselt

samamoodi, arvestan nagu seal tõesti, ma olen terve see eelmine aasta, ma arvestasin mööbli tellimusi, protsente, käibemakse.
(E3_MKogud)

Ülesannete paljususe puhul võib muuseumis kerkida vajadus eraldi nn tugifunktsioonidega tegeleva töötaja palkamise järele, intervjuude põhjal eristub see vajadus täidetavate ülesannete regulaarsuse ja muuseumitöö sisulise poole alusel. Näiteks regulaarselt ellu viidavaid ülesandeid, mille puhul põhifookus on muuseumitöö toetamisel (nt muuseumi tegevuste kommuniqueerimiseks (E16_MKommunikatsioon) või tehniliste probleemide lahendamiseks (E17_MKogud)) on aja jooksul palgatud kommunikatsioonispetsialist või tehnik. Samas, ebaregulaarselt teostatavate ülesannete puhul, kus on vajalik muuseumitöö sisulise poole tundmine (nt koostöölepingute sõlmimine (E13_MKommunikatsioon) või projektitaotluste kirjutamine (E3_MKogud, E8_MKommunikatsioon)), on jäänud need tööloigud muuseumitöötajale, kes vajaduse korral saab konsulteerida näiteks raamatupidaja või dokumendihalduriga. Suurt rolli mängivad taoliste valikute puhul ka muuseumi suurus ja eelarve: suuremates muuseumides, kus näituse produktsiooni kulusid on võimalik suurema külastajate arvu kaudu tagasi teenida, on võimalik palgata ka lisatööjõudu (E11_MTeadus). Väiksemates muuseumides tuleb seevastu muuseumitöötajail ise hakkama saada: „... ka näituste koostamisega, et tõesti selline ... Hunt Kriimsilma mitmed ametid käivad käest kätte ja see kogemus, mis tänu sellele tuleb, on suurepärase“ (E8_MKommunikatsioon). Ka nn põhitöö-ülesannetega seoses võib täiendava(te) töötajate palkamine olla kasulik näiteks muuseumitundide andmiseks, kuna see võimaldab näiteks kogenumal kolleegil keskenduda uute muuseumitundide kavandamisele (E16_MKommunikatsioon). Kokkuvõttes tähendab tööloikude jagamine (eriti just uute ja täiendavate) kolleegide vahel asutuse tasandil töö kiirendamist – eriti, kui see toob kaasa konkreetse töötaja vaates erineva sisuga ülesannete vähenemise.

Sarnaselt muutustega tööajas tõi eriti eriolukord 2020. a kevadel kaasa tööülesannete paljususe kontekstis kiirenemise töö senisest suurema virtualiseerumise näol. Suur osa tööst toimus ka eelnevalt elektroonilisel kujul (museaalide kirjeldamine MuISis, infovahetus e-kirja teel), kuid nüüd kolisid internetti ka seni näost näkku toimunud tegevused (koosolekud, koolitused, kohtumised kolleegidega jms). Kuna kõige suurem eriolukorra aegne piirang puudutas külastajate lubamist muuseumidesse, mõjutaski eriolukord eriti märgatavalt just külastajatega tegelevate muuseumitöötajate tööd. Virtualiseerumisega kaasnesid uued suhtlemise ja ürituste

korraldamise kanalid, samuti vajadus otsida ning katsetada (E15_MKommunikatsioon), seejärel kiiresti uusi töövahendeid ja -kanaleid kasutama õppida – s.t kohaneda muutustega. Uudne olukord võis kaasa tuua ka omamoodi väärtuskonflikti – näiteks, kas eriolukorras loodud materjalide puhul loeb kiirus või kvaliteet:

... meil inimesed liiga kaua kaaluvad, et ei minda hästi kiiresti asjadega kaasa, et selline hästi kaua, kas me ikka teeme ja kuidas me teeme, ja selline tohutu pikk protsess on see enne, kui asjad nagu päriselt ka saavad ikka, et see on selline meil miinus. Ma vaatan hästi paljud teised muuseumid ... ma just jälgin teiste muuseumite tööd, et ise ka õppida, eks ole. Teised on ... hästi kiiresti läksid kaasa, kes teeb podcaste, kes teeb ... neid virtuaaltuure tõesti. (E13_MKommunikatsioon)

Lisaks muutusele töö tegemise korralduses võimaldas virtualiseerumine suletud ustega muuseumidel külastajate jaoks jätkuvalt n-ö pildil püsida, pakkudes muuseumisõpradele veebis virtuaaltuure (E8_MKommunikatsioon, E16_MKommunikatsioon), koolitusprogramme (E16_MKommunikatsioon) ja mitmesuguseid üritusi (E15_MKommunikatsioon, E16_MKommunikatsioon). Kas taolised ajamahukad ja tasuta üritused peavad ajaproovile vastu ka pärast COVID-19 viiruse taandumist, seda näitab muidugi aeg, sest eriolukorra aegsed külastuspiirangud jätsid muuseumid piletitulust ilma: „Ka tehnilise poole pealt – ega me lõputult ei saa [...] teha. Muuseumil on ikkagi sissetulekut ka vaja, et palka maksta. Aga natukene ikkagi.“ (E15_MKommunikatsioon) Kui virtualiseerimine tõi osale külastajate jaoks töötavatele muuseumitöötajatele kaasa pigem töötempo kasvu, siis kogudega töötamisel oli eriolukorra tingimustes senisest rohkem aega andmete korrastamiseks (E3_MKogud, E17_MKogud). Sõltumata töövaldkonnast oli eriolukorra tingimustes, mil osa külastajatega seotud või muuseumis kohapeal töötamist eeldanud ülesandeid ei saanud teostada, muuseumitöötajatel võimalik võtta ette ajamahukamaid ülesandeid, milleks seni mahti ei olnud või mis tavapärast oleks tekitanud ülekoormust. Taoliste ülesannete alla võib lugeda seni ootele jäänud kirjeldustöid: „... siis sai just seda digikogu poolt ... sellega tegeldud, et läbi vaadatud päevade kaupa filmi ja siis teda üles kirjutatud ...“ (E17_MKogud), arendustöid (E15_MKommunikatsioon), aga ka enesetäiendamist (E13_MKommunikatsioon).

Mida tähendab aga ülesannete paljususega hakkama saamine aja eri tahkude mõttes? Esiteks toob suurenev tööülesannete hulk tavapärase ettenähtud aja jooksul kaasa ka töötempo kiirenemise. Teiseks jääb muuseumitööga seotud põhitegevusteks täiendavate ülesannete täitmise tõttu proportsionaalselt vähem aega. Kolmandaks

kulub osa tööajast tegevustele, mis on tööülesannete täitmise puhul pigem abistaval positsioonil, s.o lisaoskuste omandamisele (E15_MKommunikatsioon) või juba olemasolevate meenutamisele:

... kui see on seotud igasuguste raamatupidamislike andmebaasidega või asjaajamisandmebaasidega, et siis kui seal teed kaks või kolm korda aastas mingeid manöövreid, siis see on nagu selline parajalt keeruline ja ... ta ununeb ära ja vahepeal, neilt tulevad igasugu versiooniuuendused ja nii edasi.
(E17_MKogud)

Siin on märgatav kohe tõsine pinge: objektiivselt võttes on ühest küljest mingi ülesande täitmiseks vähem aega, kuid teisest küljest, eriti, kui tegemist on uue ülesandega, mille teostamist tuleb alles õppida, kulub selle ülesande täitmisele rohkem aega – eriti selgelt tuli taoline pinge esile näiteks kevadise eriolukorra ajal, mil tuli kiiresti omandada uusi tehnilisi oskusi (E15_MKommunikatsioon). Neljandaks toovad rohked tööülesanded kaasa tööpäevas rööptegutsemise ja katkestused – vajaduse pidevalt lülituda ümber ühelt tegevuselt teisele, kusjuures ei tohi unustada, et aega kulub ka nn ümberlülitumisele (E6_MKogud). Rööptegutsemine ja ümberlülitumised on samas muuseumitöötaja tööpäeva loomulik osa, kusjuures ühelt tegevuselt teisele lülitumise kestuse alusel võib neid mõtestada tööpäeva käigus väga erinevalt:

1. rööptegutsemine, mis on seotud väikeste segamiste ja katkestustega (nt ootamatu telefonikõne, e-kirja saabumisest märku andva teavituse peale kirjakasti vaatamine);
2. ümberlülitumised tööülesannete kombineerimisel (nt koosolekul osaledes vahepeal ka e-kirjadega tutvumine);
3. ümberlülitumised, kus on kombineeritud pausi pidamine töise tegevusega (nt jalutuskäik kombineeritud väikese nõupidamisega, lõunasöök ühendatud e-kirjade lugemisega): „... sa ei pea kogu aeg laua taga istuma, siis sa saad enda ülesanded ju jagada, sa saad telefonile vastata ka siis, kui sa ei ole laua taga, vaid värskes õhus. Poole tee pealt, kui keegi helistab, sa ei jää vastust võlgu ...“ (E3_MKogud);
4. aegade paljususe võtmes pikema aja vältel aset leidvad ümberlülitumised, kus töötajal on pooleli mitu protsessi, millele tuleb aeg-ajalt silma peal hoida (Toms 2019). Mitu protsessi tähendab siinkohal ajalises mõttes ka erinevate ajalisustega arvestamist, kuna neil protsessidel võib olla erinev tempo või arenemisjärk – näiteks juhtudel, kus samal inimesel tuleb üheaegselt tegeleda mõne näituse koostamisega, projektitaotluse kirjutamisega ning ürituse jaoks esinejate leidmisega.

Pidades silmas erinevaid tööülesandeid ning nende paljususest tulenevaid ajalisi probleeme, võib tekkida õigustatud küsimus: kuidas ülesannete paljususega ajalises mõttes ikkagi toime tullakse? Tööülesannete paljususega toimetulekut toetavad ka teiste igapäevatöö ajaliste tahkudega haakuvad taktikad (nn *aeglase* ja *kiire* aja raames tehtavad tööd, muuseumitöö rütmidega arvestamine), kuid kõige lähemalt seostuvad tööülesannete paljususega taktikad, mis aitavad tööülesandeid kindlaks määrata, meeles pidada ning ajas fikseerida. Tööülesannete üles kirjutamise nipid võivad olla mitmekesised ning suuresti tuletatavad muuseumitöötaja enda eelistustest, hõlmates muuhulgas näiteks tegemist vajavate tööde nimekirja (*to-do list*) koostamist või märkmekleepsude (*post-it*) kirjutamist. Nii tegemist vajavate tööde nimekirjade kui ka märkmekleepsude kasutamine toetab infokildude ning ülesannete meeles pidamist ja töös tekkinud katkestuse järel tööjärje taastamist (E6_MKogud). Ajalises mõttes tuleb nende kasutamisel mängu aga hulk valikuid seoses:

1. Tegemist vajavate tööde nimekirja koostamise ajaga – kas viimatisel tähendusrikka ajaühiku (töönädala või -päeva) lõpus või hoopis alguses: „[n]äiteks reedel, õhtul, enne kui töölt ära lähen, kirjutatan üles asjad, mis järgmine nädal on vaja teha. Selleks, et sul on nagu tööprotsess pooleli, sul on asjad vahetult meeles. Siis sa kirjutad ennast punktipealt ülesse, et mis järgmine nädal on kindlasti vaja ära teha. Ja selle järgi hakkad siis esmaspäeval kohe nagu otsast pihta.“ (E3_MKogud);
2. Tehtavate tööde ülestähendamise järjestusega – paigutades ettepoole kiiremini reageerimist vajavaid töid (E13_MKommunikatsioon, E16_MKommunikatsioon) või märkida neid nimekirja n-ö jooksvalt, kui mõni ülesanne parasjagu meenub (E15_MKommunikatsioon);
3. Tehtavate tööde nimekirja koostamise kiirusega – fikseerides ülesandeid kas süvenenumalt näiteks tööpäeva lõpus või hoopis käigu pealt, et mõni täiendav tegevus meelest ei läheks (E16_MKommunikatsioon);
4. Ülesande täitmist tähistavate tegevustega – ülesannete maha kriipsutamine on siinkohal kõige tüüpilisem tegevus (E13_MKommunikatsioon, E17_MKogud);
5. Tehtavate tööde nimekirja koostamise paindlikkusega – koostades seda kindlate põhimõtete alusel või tuues sisse variatsioone vastavalt olukorrale (näiteks tavapäraselt nädala ülesannete kirjanepile, kuid kiiremal ajal tegemist vajavate tööde nimekirja koostamine päevapõhiselt (E3_MKogud)). Muidugi tuleb ka ette, et

mõnikord kiirel ajal hoitakse asjadel silma peal „nii, kuidas juhtub“ (E16_MKkommunikatsioon).

Taoline valikute paljusus ainuüksi ühe ajaplaneerimise vahendi puhul viitab ühest küljest erinevatele individuaalsete eelistuste kombinatsioonidele seoses ajaplaneerimise vahenditega (nt millises vormis tööde nimekirja koostada). Teisest küljest näitavad loetletud valikud, et eelistatud ajaplaneerimise vahendi(te) kasutamist mõjutavad ka erinevad ajalised eelistused. Küsimus ei ole seega mitte ainult ajalistes valikutes ja võimalustes oma tööpäeva täita, vaid selleski, millised ajalised valikud toetavad kõige paremini tööaja planeerimise protsessi ennast.

Sõltumata aja planeerimise vahendite kasutamisest võib tööülesannete paljusus kaasa tuua tööde kuhjumise. Sellistel juhtudel on mingil määral abiks näiteks korraga sarnase tööloigu ära tegemine, et vähendada ülesannete liiga tihedat vaheldumist. Nii võib vaadata vastamist vajavaid e-kirju üle mitte tingimata terve päeva jooksul: „... kui mul on ikkagi mingi ports e-maile tulnud, siis ma vastan need korraga ära ja siis lähen järgmise töö juurde ...“ (E6_MKogud). Sarnaselt nn kiire ja aeglase aja vahel tasakaalu leidmisele on ka erinevate ülesannetega tegelemisel oluline teatav regulaarsus, sest näiteks liiga harv e-kirjadega töötamine (päringud-soovid jms) võib kaasa tuua kirjavahetuse kuhjumise – oluline on aga oma postkasti või ka konkreetset sisendkasti (E6_MKogud) natuke tühjemana hoida (E11_MTeadus). Muuseumitöötaja päev võib kaasa tuua ka ootamatuid ülesandeid – konkreetsest ülesandest sõltuvalt võib mõnikord olla vajalik ka ülesande kohene täitmine, sest „... kui on võimalus, ma teen nagu kohe ära, siis on tehtud“ (E8_MKkommunikatsioon). Nii on võimalik vältida lisandunud ülesande unustamist (E6_MKogud) ning tunda end sealjuures efektiivsena (E13_MKkommunikatsioon). Tööde kuhjumise vältimist ennetavatel taktikatel on seega oluline roll ülesannete lõpetatuse ning iseenda võimekuse tajumisel.

*Muuseumitöö sotsiaalsus ja sünkroniseeritus:
rütmid ja kohesus*

Muuseumitöötaja päeva mõjutab tugevalt koos töötamine kolleegidega, suhtlemine külastajatega, samuti vabatahtlike ja teiste huvirühmadega – sellest tuleneb vajadus oma toimetusi teistega sünkroniseerida (Rosa 2013). Muuseumi töös aga esinevad erinevad ajalised mustrid: rütmid eri tasanditel, millest laiemas plaanis moodustuvad tsüklid, mis omakorda võimaldavad töö kulgu teatud määral ennustada ja aega kui nappi ressursi ladusamalt töös esinevate nn fikseeritud punktide vahel planeerida. Eri osapooltest tulenev aja

sotsiaalne konstrueeritus toob aga kaasa kohesuse eelduse ja surve, mida 2020. aasta kevadine eriolukord seniste rütmide ja ettemääratuse katkestamise kaudu võimendas.

Muuseumi töös ilmnevad rütmid enam-vähem kõigi suuremate objektiivselt mõõdetavate ajaühikute tasandil. Saab rääkida muuseumitöö rütmidest aasta (E6_MKogud, E16_MKommunikatsioon, E17_MKogud), kuu (E8_MKommunikatsioon) ja nädala lõikes (E17_MKogud). Omad rütmid esinevad ka päeva jooksul (nt laste gruppidele suunatud koolitused või osakonna koosolekud toimuvad pigem hommikupoolikuti), kuid enamasti on päeva jooksul konstrueeritud rütmid seotud pigem muuseumitöötaja ja muuseumikülastaja kui indiviidide, mitte enam niiväga muuseumi kui asutuse tasandiga. Intervjuudega kogutud andmed ei võimalda suuri üldistusi, kuid siiski võib arvata, et muuseumide töö rütmilisuses aasta tasandil on sarnaseid (millega tegeletakse nt kõigis Eesti muuseumides teatud perioodidel aasta jooksul), kuid ka erinevaid tegevusi (eriomased konkreetsetele muuseumidele kas nende tegevusala, peamiste sihtrühmade eripärade vms tõttu). Lisaks muuseumide endi rütmile on oluline sünkroniseeritus teiste institutsioonide rütmiga: esineb kindlaid perioode, millele koolides planeeritakse väljasõite (nt mai lõpus, juuni alguses), perioode, mil domineerivad külastajatena pered, sest siis on valdaval osal tööealistest inimestest puhkus (suve jooksul), ja on perioode, mida vormivad tavad (joulude eelne aeg). Taolised seotused teiste institutsioonidega viitavad tähenduserikkale *sündmuste ajale*. Muuseumisiselt on taolised rütmid jälgitavad näiteks nende tegevuste puhul, mil soovitakse süveneda (võtta katkestustevaba aega) siis, kui majas on vähem inimesi: „... mulle meeldib väga juulis tööl käia, sest siis on muuseumis vähe inimesi tööl ja keegi ei sega eriti. Ja ma teen suvel ... hästi palju neid vastuvõtuakte, sest siis mul on hea rahulik teha.“ (E6_MKogud). Taoline rütm võib ilmnedu päeva lõikes, kui töötaja tuleb teistest natuke varem tööle (E3_MKogud) või mõnel kindlal nädalapäeval või päeval kuus, mis ei ole reserveeritud regulaarselt ürituste või koosolekute alla (E8_MKommunikatsioon), mil saab „need asjad, mis sellist süvenemist nõuavad, need lükata siis nendele päevadele, kui nagu sellist ... kui vaatad töötaja tabelisse, et kui kõik on kuskil ära“ (E17_MKogud). Aasta lõikes toetab eriti just kogudega tegelevate muuseumitöötajate süvenemist suvi, mil peetakse vähem koosolekuid ja ka tönäosus, et keegi midagi küsima tuleb, on sel juhul väikesem (E17_MKogud).

Kindel rütm ja suurenenud ettemääratus viitavad stabiilsusele fikseeritud punktide puhul, mida muuseumitöötaja enamasti muuta ei saa, kuna need on eelnevalt kas pikema või lühema aja jooksul määratletud ning toimuvad sageli regulaarselt: projekti

tähtajad, kolleegide välja pakutud koosolekuajad, graafikujärgne töö jms. Need tegevused moodustavadki tööpäeva raamistikku, mille ümber koonduvad eri kestusega, kuid veel enam, erinevat süvenemist nõudvad ja eri infomahukusega ülesanded, mille vahele omakorda paigutuvad väiksemad, lihtsamat ümberlülitumist võimaldavad ülesanded ja pausid. Fikseeritust lisab eriti koosoleku või ürituse sotsiaalne mõõde – eeldus, et mingi hulk inimesi saab teatud aja jooksul kokku ning töötab ühise eesmärgi nimel. Samuti aitab fikseeritud punkti ajakasutuse mõttes paika panna töö tempo – kui individuaalselt sooritatavate ülesannete puhul on võimalik töötempo valimine, siis koosoleku või korraldatava ürituse puhul ei saa enamikul juhtudel omas tempos töötada (erandjuhuks on siin koosolekul aset leidev rööptegutsemine, nt koosoleku kuulamine ja samas oma e-kirjadega tegelemine). Kui tööpäeva raamistikku kuuluvate tegevuste puhul on töötajatel ajalise planeerimise ruum võrdlemisi väike, siis tööpäeva raamivate tegevuste ümber koonduvate tööde puhul tekib mänguruumi, mis võimaldab rakendada ka mitmesuguseid nippe (vt eelnevalt seoses tööülesannete järjestamisega).

Hoolimata ettemääratusest muuseumitöös tuleb kolleegide, külastajate ja teiste huvipooltega suhtlemisel igapäevaselt ette ka ootamatusi ja katkestusi, mis väljenduvad kohesuse surves (väljendatult või ka väljendamata kujul). Sel juhul puutuvad muuseumitöötajad kokku mitme olulise kohesusega seotud valikuga:

1. Kas ja mil määral on ühes või teises olukorras võimalik aega juurde võita? Aja juurde võitmine ei ole pidevalt vajalik: näiteks olukorras, kus saabub e-kiri, millele muuseumitöötaja saab vastata kohe, kuna ta teab vastust kas peast või leiab selle väga kiiresti. Küll aga võib aja juurde võitmine osutada asjakohaseks, kui saabub näiteks päring, millele on pädevam kiiresti vastama keegi teine: „... hea kolleeg /.../ on selle teema ekspert. Ma saadan talle selle edasi, eks ole. Ja teiste teemadega samamoodi, et pigem kõigepealt nii-öelda läheb vaadata ... inimesed kipuvad täiesti suvalistel aadressidel saatma mingeid päringuid.“ (E11_MTeadus);
2. Kuidas toimub tasakaalu leidmine kohesuse, teatud juhtudel ka punktuaalsuse, ning aja juurde võitmise vahel? Juhul, kui töötajal ei ole võimalik kohe näiteks e-kirjale vastata, võib sõltuda juba konkreetsetest praktikatest organisatsioonis, kas viibimise korral antakse sellest eraldi ka e-kirja saatjale märku või mitte. Võib ka juhtuda, et pikema perioodi jooksul vastuse andmise korral võib hakata hargnema päringuintervjuuline kirjavahetus, kus muuseumitöötaja täpsustab vastamisega seotud aspekte ja võidab seeläbi ajas, et pakkuda kvaliteetset vastust (E3_MKogud).
3. Kuidas leiab aset aja juurde võitmise *normaliseerimine* (toetamaks

tasakaalu nn kiire ja aeglase aja vahel)? Kui kolleegide puhul on võimalik pehmelt ajalises ja ruumilises mõttes piire seada, siis külastajatele ja teistele väljastpoolt muuseumi huvirühmadele piiride seadmine võib olla väga keeruline, arvestades vajadust toetada muuseumi kui külastajasõbraliku ja avatud asutuse kuvandit: „Et on midagi kaasa võtnud ja tahab siis nagu näidata, et kas muuseum tahab või ei taha ja ta on juba kohale tulnud, siis peab ju ikka vaatama, ega ma ei ütle ju siis, et leppige aeg kokku ja ülehommest uuesti“ (E6_MKogud). Eriti süvenemist nõudvate tegevuste puhul on aga teatav piiride kehtestamine võimalik. Esiteks toetab taolist piiride kehtestamist ruumiline eraldumine töötades kodus või pannes kabineti ukse kinni, andes seega märku, et „ära mind sega!“ (E3_MKogud, E6_MKogud). Teiseks võimaldab piire nihutada ajaline distantseerumine olukorras, kus on võimalik edasi lükata kohesuse survet või planeerida oma tegevusi n-ö vaiksamatele aegadele (vt eespool muuseumide rütmidega seoses). Kolmandaks on aga süvenemiseks aja võtmine seotud tehniliste vahendite kasutamisega, laskmaks end sisse tulevatest kõnedest või e-kirjadest vähem häirida. Nii võib telefonil kasutada helina asemel vibratsiooni (E13_MKommunikatsioon) või piirata e-kirjadele vastamise aegsid: „ma püüan mitte kogu aeg olla nagu heas mõttes kirja teel kättesaadav ka. Et ... ma ei tea, see pigem on nagu enesedistsipliini küsimus kui teiste distsipliini küsimus, et nemad saadavad ikka, nagu nad saadavad, aga lihtsalt see, et ma ei ole kogu aeg, ei harjuta endale nagu sisse, et ma kohe vastan.“ (E8_MKommunikatsioon)

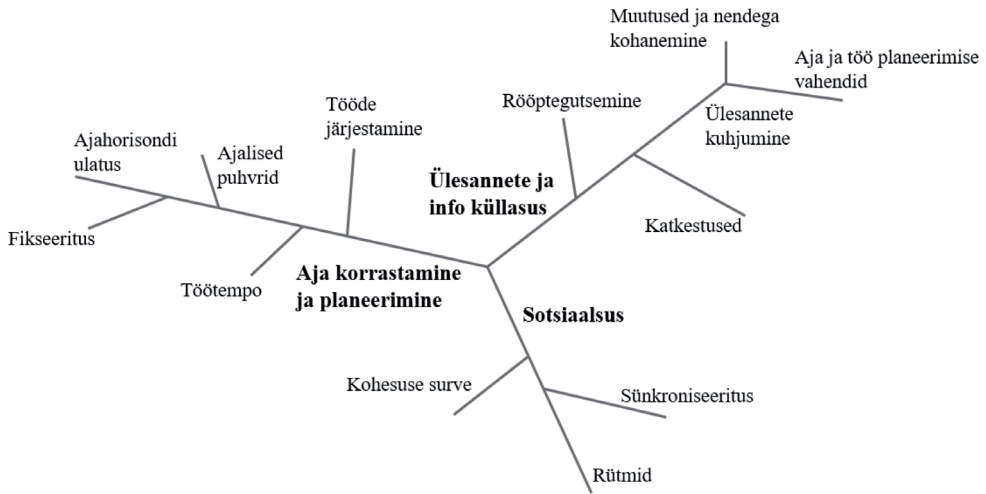
Muuseumitöö sotsiaalne pool, s.t koostöö kolleegidega ning oma panuse andmine muuseumikülastajate ja -kasutajate hüvanguks on niisiis täidetud olulise ajalise vastuoluga. Ehkki ühest küljest tekivad kolleegide ja külastajatega sünkroniseeritud tegevustest muuseumitöösse teatud rütmid, mis võivad oma regulaarsuses olla olulised fikseerivad pidepunktid töökorralduses, kaasneb teisest küljest kolleegide, külastajate ja teiste huvipoolte ootustega kohesuse surve. Ühtaegu kvaliteetse töö tegemine, vältides ülesannete kuhjumist ja säilitades samal ajal ka sõbralikke suhteid kolleegide, külastajate ja koostööpartneritega on seetõttu peen kunst, mille omandamine võib võtta aastaid, ning mida tasub seega lugeda (muuseumi)töö kontekstis oluliseks väärtuseks.

Diskussioon ja järeldused

Siin artiklis olen uurinud eri ametikohtadel töötavate Eesti muuseumitöötajate aja ning sotsiaalse aja kiirenemise mõtestamist ning taktikaid sotsiaalse aja kiirenemise ilmingutega hakkama saamiseks. Pöörates tähelepanu tööajale, keskendutakse uuringutes tavapäraselt tööaja kestusele ning töö füüsilisele tempole paljude teiste psühhosotsiaalsete tegurite hulgas (Kristensen jt 2004; Merihein 2017). Samas võimaldab erinevate aja dimensioonide (Schriber ja Gutek 1987) silmas pidamine praktikate põhise ajakäsitluse raames (Orlikowski ja Yates 2002) kaardistada ajakasutust sotsiaalse aja kiirenemise kontekstis palju põhjalikumalt. Lisaks teoreetilisele edasiarendusele võimaldab taoline lähenemisnurk ka praktikas selgemini määratleda ajaga seotud võimalusi ja ohukohti muuseumitöös.

Potentsiaalselt hõlmab iga ajaline mõõde vastastikust konsensust või väärsti mõistmist, kuid suur hulk ajalisi probleeme laheneb organisatsioonis juurdunud enesestmõistetavuse ja tavade, samuti tööaega reguleerivate õigusaktide ning aastaplaanide ja teiste kokkulepete toel. Samas, nagu näitas 2020. aastal COVID-19 viiruse tõttu Eestis välja kuulutatud eriolukord ja sellele järgnenud ebamäärased arengud, võib just mõni uudne ja teadmatust põhjustav situatsioon tuua muutusi ka muuseumitöötajate ajakasutuses mõne spetsiifilise ajalise dimensiooni puhul. Olgu tegemist järk-järgulistest muutustest või kiirelt reageerimist vajavast kriisist tuleneva või mõnd ajamõõdet uudsel moel puudutava survega – üldiselt on võimalik nendega toime tulemisel kasutada erinevaid ajakasutust toetavaid taktikaid.

Ajadimensioone ja sotsiaalse aja kiirenemisest tulenevaid mõjutegureid on palju, kuid analüüsi käigus selgus, et neid on võimalik laias laastus käsitleda aja korrastamise, ülesannete ja info küllasuse ning sotsiaalsuse telgedel (vt joonis 2). Iga teljega seostuvad erinevad ajadimensioonid ja taktikad, mis võimaldavad muuseumitöötajal kontrollida oma tööd igapäevaselt ning tunda end pikemaajaliselt oma töös hästi (seega toetavad eri taktikad ka jätkusuutlikku töökorraldust). Hoolimata seotusest oma konkreetse ajateljega, haakuvad teatud ajadimensioonid tihedalt ka teiste ajateljede dimensioonidega: näiteks kohesuse surve mõjutab töötempot, oma päeva planeerides tööde järjestamine võib tuua kaasa vajaduse rööptegutsemise järele, ning ülesannete rohkusest tingitud katkestused on tihtipeale sotsiaalsed. Lisaks hõlmab mõnelgi juhul ka konkreetse taktika rakendamine ise ajalisi valikuid (vt tehtavate tööde nimekirjaga kaasnevaid valikuid).

Joonis 2. Ajadimensioonide ja sotsiaalse aja kiirenemisest tulenevate mõjutegurite analüütilised teljed

Ajaliste taktikate rakendamist ja seeläbi oma tööaja kontrollimist võib ekslikult pidada suuresti individuaalseks tegevuseks, kuid võttes aluseks praktikatekeskse lähenemisviisi, on näha, kui tugevalt on tööaeg sotsiaalse aja kiirenemise kontekstis sotsiaalselt mõjutatud. Ühest küljest avaldavad siin mõju kolleegide, külastajate ning huvipoolte soovid ja võimalused, teisest küljest aga see, millisenä nähakse enda kui muuseumitöötaja professionaalsust ja muuseumi positsiooni ühiskonnas. Nii tähendab kontroll tööaja üle tasakaalu leidmist isiklike eelistuste ja sotsiaalse ning institutsionaalse surve vahel nii lühiajaliselt kui ka pikas perspektiivis. Tasakaalu leidmine on aga oluline nii muuseumitöötaja kui ka muuseumi tasandil üldisemalt, sest silmatorkav aeglustumine ühiskondlikus võrgustikus, millesse muuseum kuulub, ja erinevate huvirühmadega ajaline desünkroniseerumine tähendaks muuseumile ajast maha jäämist ja seeläbi oma positsiooni minetamist. Sellest tulenevalt on oluline mõista muuseumitöötaja ajakasutusega seotud probleeme ja taktikaid ka muuseumi mõjutavate poliitiliste ja finantsiliste otsuste langetamisel.

Veelgi enam, käesoleva uuringu ajal ilmnes, et oluline osa ajakasutuse mõtestamisest ning sotsiaalse aja kiirenemise ilmingute puhul kasutatavatest taktikatest kuulub muuseumitöötajate kogemustel põhineva vaiketeadmuse hulka, mida ei pruugita ega osata alati näiteks uutele või noorematele kolleegidele väljendada. Samas, mõistes, et tööaeg ei ole homogeenne, vaid sellele on omased mitmed dimensioonid ja selles leidub erineva intensiivsusega perioode, on meil

võimalik tähelepanekuid ajast nii individuaalselt kui ka kolleegidega kokku leppides ära kasutada. Ehkki muuseum ei ole kasumile orienteeritud ettevõtte, kus „aeg on raha“, on ajal muuseumis eriti n-ö aegkriitiliste tegevuste (näiteks näituse produktsioon või esemete vastuvõtmisel nende kohta käiva info kogumine enne, kui annetaja unustab või sureb) oma väärtus.

Muuseumide kontekstis ajakasutusele tähelepanu pööramine on sissejuhatus mitmesugustesse ajaga seotud probleemidesse. Arvestades muuseumidesisese interdistsiplinaarsusega, tekib edasiste uuringute valguses küsimus, kas ja mil määral saab muuseumides aset leidvate muutuste taustal rääkida ajalistest diskursustest (majanduslik, kultuuriline vms), mille kokkupuutepunktis muuseum paikneb ja mis tekitavad teinekord ka pingeid. Kui selle uuringu ühe tulemusena võib öelda, et töötempot muuseumis mõjutavad olulisel määral kolleegid ning ka erinevate sidusrühmade liikmed (külastajad, koostööpartnerid), siis tasub silmas pidada, et tulemused tuginevad nende intervjueeritavate kogemustele, kes töötavad vähemalt kümne töötajaga muuseumis. Eesti väikemuuseumide kohta võib selle artikli kirjutamisega paralleelselt valminud bakalaureusetöö (Savisto 2021) põhjal lisada, et nendes muuseumides varieeruvad tööülesanded veelgi enam (samas: 48) ning tööülesannete rohkuse tõttu kulub aeg jooksvalt tehtavatele töödele, mistõttu uute asjade õppimiseks ja juurutamiseks ei pruugi aega jääda (samas: 31). Seega on Eesti muuseumide võrgustiku ühtlasema arenemise huvides vajalik uurida, milliste põhimõtete alusel oleks võimalik vältida väikemuuseumide ajalist desünkroniseerumist ning toetada nende positsiooni kogukonnas. Lisaks, kuna muuseumitöös tehakse koostööd teiste valdkondade esindajatega (õpetajad, ajakirjanikud, riigiasutuste ametnikud jt), on võimalik analüüsida aega osana ühe või teise ametialaga seotud infokultuurist (kus tekivad võimalikud ajalisusega seotud möödarääkimised). Sarnaselt võib loota, et erinevate ajadimensioonide käsitlemine siin uuringus julgustab edaspidi ka muuseumide külastajauuringutes arvestama aja eri tahkudega muuseumikülastuse või muuseumi kogude kasutamise kontekstis.

Kokkuvõttes võib öelda, et aja käsitlemine enama kui enesestmõistetava taustategurina ning kiire töötempo problematiseerimine sotsiaalse aja kiirenemise kontekstis võimaldab meil teadlikumalt käsitleda pidevast ajanappusest tulenevaid probleeme. Aja kompleksse ja sotsiaalse olemuse tõttu puuduvad taoliste probleemidele lihtsad lahendused, kuid muuseumi- ja laiemalt infotöö ajaliste eripärade ning ajakasutusega seotud taktikate üle arutamine võimaldab sedalaadi vaiketeadmusest väljendada ning võtta selgemini arvesse tulevaste tegevuste kavandamisel ja uurimisel.

Tänuõnad

Autor tänab intervjueeritavaid, kes leidsid oma tihedast tööpäevast aega süvaintervjuul osalemiseks. Samuti on autor tänulik kolleegidele ja retsensentidele väärtuslike kommentaaride eest. Uurimistööd on finantseerinud Eesti Teadusagentuur (PUTJD838, „Mäluasutuste töötajate tööruutmid kiireneva ja tiheneva sotsiaalse aja kontekstis“).

KRISTA LEPIK (*PhD*) on Lundi Ülikooli järeldoktorant ja Tartu Ülikooli lektor.

Allikad

Intervjuud Eesti muuseumide töötajatega, 2021
(autori valduses).

Kirjandus

- Alumäe, Tanel, Ottokar Tilk, Asadullah. 2018. Advanced rich transcription system for Estonian speech. – K. Muischnek ja K. Müürisep (toim.). *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*. IOS Press Ebooks: IOS Press, 1–8.
- Billings, Robert S., Thomas W. Milburn, Mary Lou Schaalman. 1980. A model of crisis perception: A theoretical and empirical analysis. – *Administrative Science Quarterly* 25 (2): 300–316.
- Byström, Katriina, Jannica Heinström, Ian Ruthven. 2019. Work and information in modern society: a changing workplace. – Katriina Byström, Jannica Heinström, Ian Ruthven (toim.). *Information at Work: Information Management in the Workplace*. London: facet, 1–32.
- Charmaz, Kathy. 2014. *Constructing Grounded Theory*. 2nd ed. Los Angeles: SAGE.
- Duff, Alistair S. 2000. *Information Society Studies*. London; New York: Routledge.
- Eriolukorra meetmete rakendamine, vastu võetud 13.05.2020. Vabariigi Valitsuse korraldus nr 77. <https://www.riigiteataja.ee/akt/3140320200001>
- Giddens, Anthony. 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Jensen, Susanne Krogh. 2019. What a curator needs to know – the development of professional museum work and the skills required in Danish museums 1964–2018. – *Museum Management and Curatorship* 34 (5): 468–485.
- Jones, Terry L., Linda H. Yoder. 2015. Dimensions of nurse work time: Progress in instrumentation. – *Nursing and Health Sciences* 17 (3): 323–330.
- Kristensen, Tage S., Jakob B. Bjorner, Karl B. Christensen, Vilhelm Borg. 2004. The distinction between work pace and working hours in the measurement of quantitative demands at work. – *Work & Stress* 18 (4): 305–322.
- Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020. <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kultuur2020.pdf> (viimati külastatud 06.02.2021).
- Lauristin, Marju, Peeter Vihalemm, Veronika Kalmus, Margit Keller, Maie Kiisel, Anu Masso, Signe Opermann, Külliki Seppel, Triin Vihalemm. 2017. Teoreetiline hoovõtt: ühiskond ja elavik. – Peeter Vihalemm, Marju Lauristin, Veronika Kalmus, Triin Vihalemm (toim.). *Eesti ühiskond kiirenevas ajas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 1–23.
- Martin, Amory, Maryia Markhvida, Stéphane Hallegatte, Brian Walsh. 2020. Socio-economic impacts of COVID-19 on household consumption and poverty. – *Economics of Disasters and Climate Change* 4 (3): 453–479.
- van Mensch, Peter. 2004. Museology and management: Enemies or friends? Current tendencies in theoretical museology and museum management in Europe. – Eiji Mizushima (toim.). *Museum Management in the 21st Century*. Tokyo: Museum Management Academy, 3–19.

- Merihein, Maiu. 2017. Töölane heaolu ja töökohaga seotud ebakindlus muuseumitöötajatel. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool. <https://www.etera.ee/zoom/33713/view?page=1&p=separate&tool=info&view=353,915,1960,853> (viimati külastatud 6. veebruaril 2021).
- Mustosmäki, Armi. 2018. The intensification of work. – Mia Tammelin (toim.). *Family, Work and Well-Being: Emergence of New Issues*. Cham: Springer International Publishing, 77–90.
- Orlikowski, Wanda J., JoAnne Yates. 2002. It's about time: Temporal structuring in organizations. – *Organization Science* 13 (6): 684–700.
- Patillo, Ericka J., Barbara B. Moran, Jennifer Craft Morgan. 2009. The job itself: The effects of functional units on work autonomy among public and academic librarians. – *Library Trends* 58 (2): 276–290.
- Reidla, Jana. 2018. Curators with and without collections: A comparative study of changes in the curator's work at national museums in Finland and in the Baltic States. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 12 (2): 115–138.
- Rosa, Hartmut. 2013. *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press.
- Savisto, Mirjam. 2021. Eesti väikemuuseumide töötajate töörütmid kiireneva ajaga ühiskonnas. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/72412/savisto_mirjam_ba_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati külastanud 11. oktoobril 2021).
- Savolainen, Reijo. 2006. Time as a context of information seeking. – *Library and Information Science Research* 28 (1): 110–127.
- Schriber, Jacquelyn B., Barbara A. Gutek. 1987. Some time dimensions of work: Measurement of an underlying aspect of organization culture. – *Journal of Applied Psychology* 72 (4): 642–650.
- Tomlinson, John. 2007. *The Culture of Speed: The Coming of Immediacy*. Los Angeles: SAGE.
- Toms, Elaine G. 2019. Information activities and tasks. – Katriina Byström, Jannica Heinström, Ian Ruthven (toim.). *Information at Work: Information Management in the Workplace*. London: facet, 35–62.
- Vabariigi Valitsuse 13. märtsi 2020. a korralduse nr 77 „Eriolukorra meetmete rakendamise“ muutmise, vastu võetud 28.04.2020. Vabariigi Valitsuse korraldus nr 133. <https://www.riigi-teataja.ee/akt/328042020007>.
- Vaino, Maarja. 2014. Muuseumid ja arvumaania. *Postimees*, 13. jaan. <https://arvamus.postimees.ee/2660152/maarja-vaino-muuseumid-ja-arvumaania> (viimati külastatud 6. veebruaril 2021).